

ÇEKİM EKLERİ

“Kardeşine kitabın yerini sor.”

(Senin) kardeşin: Tamlama (iyelik) eki

Kardeşin-e: Kime?: Yönelme durum eki

Kitab-ın yer-i: Tamlama ekleri

Yeri-n-i: Neyi?: Belirtme durum eki

“Kardeşimden kitapların yerini öğreneceğim.”

“Kardeşin, kitabının yerini sordu.”

-İ (BELİRTME DURUM EKİ)

Çocukları buradan kim alacak?

Babası çocuğu çağırıldı.

Şimdi soruları cevaplayın.

Burada kimi bekliyorsunuz?

UYARI:

-i: iyelik eki: (onun) kalem-i

-i: belirtme hâl eki: kalem-i (kim aldı?)

-E (YÖNELME DURUM EKİ)

Bugün okula gitti.

Benim itirazım yapılan haksızlığa

-DE (BULUNMA DURUM EKİ)

Eski İstanbul'da ne güzel günler yaşanmış. (dolaylı tümleç)

Saat yedide mi gelecekmiş? (zarf tümleci)

Her şey yerli yerinde. (yüklem)

UYARI:

Yapım eki görevi görür:

Gözde sanatçılarımızdandı.

Peyami Safa'nın "Sözde Kızlar"ını okudun mu?

Sözde Ermeni soykırımı...

-DEN (ÇIKMA DURUM EKİ)

Ali, evden yeni çıktı.

Birçok seneler geçti dönen yok seferinden.

UYARI:

Yapım eki özelliği kazanarak eklendiği kelimeyi sıfat yapar:

Sıradan insanlarla düşüp kalkma diyordu.

Sudan sebeplerle buradan ayrılp gitti.

Toptan satış

Uzaktan akraba

En içten duygular

-CE KÜÇÜLTME EKİ

Çocukça davranışları vardı.

İnsanca hareket etmeliyiz.

Bu okulda yıllarca çalıştım dedi.

O gün sizi saatlerce bekledik.

Bu kararı sınıfça aldık.

Bugün milletçe sevinçliyiz.

-TAMLAMA EKLERİ

Benim elim kanadı

Kitabın yaprağı yırtılmış.

Yalancının mumu...

Gözlüğün camı

İYELİK EKLERİ

Aşkın sihirli şarkısı yüzlerce dildedir.

İspanya neşesiyle bu akşam bu zildedir.

Kapının kol-u,

işin baş-ı,

hayvan sevgi-s-i

Baba-m-a soracağım.

Kardeş-i-n-i arıyormuş.

İLGİ EKİ

senin kalemin→seninki, Ali'nin eli→Ali'ninki, onun düşüncesi→onunki...

-MI SORU EKİ

Ateşler içinde kıvranıyordu.

O gün dünyalar benim olmuştu.

Gelecek miydin? (fiile)

Sen misin? (isme)

EK FİİL

Ben bir küçük kelebeğim.

Üstümüze doğan bir güneşsin sen.

Ulaş şimdi tatil yapıyordur. (olasılık)

Bu durumda işe gitmeyecektir. (kesinlik)

Bir güzelin hayranıydım. ← hayranı i-di-m

Dün daha heyecanlıydım. ← heyecanlı i-di-n

Merhametli biriydi. ← biri i-di

Suçlanan ben-miş-im. ← ben imişim

Meğer sen ne çalışkan-mış-sın. ← çalışkan imişsin

Adam yirmi yıldır evine hasret-miş. ← hasret imiş

Elbise ucuzsa hemen alalım. ← ucuz ise

Maaşlar düşük, giderlerse oldukça fazla. ← giderler ise (karşılaştırma)

Dikkat

Ben iyi bir okurum.

Ek-fiilin geniş zamanı

Hep iyi kitaplar okurum.

Şahıs eki

Benim okurum anlayışlıdır.

İlgi eki ve iyelik eki

Öğrenciydi

ek-fiil çekimi

Uyuyordu

birleşik çekim

Öğrenciymiş

ek-fiil

Uyuyormuş

birleşik zaman

Öğrenciyse

ek-fiil

Uyuyorsa

birleşik zaman

Not: Ek-fiilin olumsuzu ek-fiilden önce “değil” kelimesi getirilerek yapılır:

birinci değilim, değildim, değilmişim, değilsem

B. FİİL ÇEKİM EKLERİ

a. HABER KİP EKLERİ

Geçmiş zaman (Bilinen geçmiş zaman ve öğrenilen geçmiş zaman)

Şimdiki zaman

Gelecek zaman

ve bunların hepsini kapsayan

Geniş zaman

b. DİLEK KİP EKLERİ

Dilek kipleri, iş, oluşu, kılışı, durumu ve hareketi zamana bağlı olmadan, tasarı ve dilekle ilgili olarak bildiren kiplerdir.

Dilek kipleri dörde ayrılır:

Dilek-şart kipi

İstek kipi

Gereklilik kipi

Emir kipi

1. Dilek-şart kipi eki: -se,-sa

Fiil kök veya gövdesine gelerek söz konusu olan işin dileğe ve şarta bağlı olduğunun bildirilmesini sağlar:

Ağlarsa anam ağlar

İsterse, veririz.

Olursa bir şikâyet ölümden olsun.

Dönersem kahpeyim millet yolunda bir azîmetten

Ruhumun vahyini duysam da geçirsem taşına

2. İstek kip eki: -e,a

Fiil kök veya gövdesine gelerek istek anlamı katar.

Bana sor sevgili kaari^{1[8]}, sana ben söyleyeyim

Sonra bir yer bulup oturdum. Hadi bir sigara içeyim dedim

Bunu böyle bilesiniz.

3. Gereklilik eki: meli-mali

Fiil kök veya gövdesine gelerek işin olması gerektiği anlamını katar:

Gül tenli, kor dudaklı, kömür gözlü, sürmeli...

Şeytan diyor ki sarmalı, yüz kere öpmeli.

4. Emir kipi eki: -sin, -in(iz), -sinler

Fiil kök veya gövdesine gelerek ikinci ve onların aracılığıyla da üçüncü şahıslara emir verilmesini sağlar.

Birinci şahısların emir çekimi olmadığı gibi ikinci tekil şahsın da çekimi olduğu hâlde eki yoktur:

Ağla ağla Sakarya!

Ey vuslat! O aşıkları efsununa ram et!

Ey tath ve ulvi gece! Yıllarca devam et!

Bu yazıyı acele yazsınlar!

Alın, bunları da okuyun!

2. ŞAHIS EKLERİ

☆ Şahıs ekleri, fiili şahsa bağlayan; fiildeki işi, kılışı, hareketi yapanı; oluşa ve duruma sahip olamı bildiren eklerdir.

Şahıs eklerinin tekil ve çoğul şekilleri vardır.

Kiplere göre şahıs ekleri değişiklik gösterir; fiil kök veya gövdesinin ünlüyle veya ünsüzle bitişine göre iki çeşit şahıs eki vardır:

1. Şimdiki, gelecek, geniş ve -miş’li geçmiş zamanlarla gereklilik ve dilek kiplerinde kullanılan kişi ekleri:

-İm, -sin, ---, -iz, -sınız, -ler

bilir-im, bilir-sin, bilir, bilir-iz, bilir-siniz, bilir-ler

---

geliyor-um, alacak-sınız, olmuş-lar, bilmeliy-iz, gide-sin

2. –di’li geçmiş zamanla dilek-şart kipinde kullanılan kişi ekleri:

-m, -n, ---, -k, -niz, -ler

aldı-m, aldı-n, aldı, aldı-k, aldı-nız, aldı-lar

alsa-m, alsa-n, alsa, alsa-k, alsa-nız, alsa-lar

Emir çekimi de ayrı eklerle yapılır:

git-sin, gid-in(iz), git-sinler

3. OLUMSUZLUK EKİ: -me

Fiil kök veya gövdelerine gelerek olumsuz çekimlerini yapar. Fiilin yapılmadığını, işin olmadığını bildirir. Bütün fiillere gelebilir:

Gel-me-di, al-ma-dı, ver-mi-yor, ol-mu-yor, bil-me-meli, söyle-me!, dinle-me!

Bazı durumlarda ekin ünlüsü daralır:

Gel-mi-yor, oku-mu-yor, sev-mi-yor...

4. SORU EKİ: mi

Soru eki isimlerden ve fiillerden sonra kullanılabilir. Eklendiği kelimedenden ayrı yazılır. ünlü uyumlarına girer.

Aldık mı?

Geldi mi?